Wolfskinderen: Tussen Mythe en Werkelijkheid

Een interdisciplinair essay

Jesaja Senones

UCLL University of Applied Sciences

Campus Sociale School Heverlee

6 juni 2024

Abstract

Dit essay onderzoekt het fenomeen van zogenoemde wolfskinderen vanuit een interdisciplinair perspectief waarin verschillende invalshoeken worden samengebracht. In culturele en literaire representaties, wordt het wolfskind vaak voorgesteld als een uitzonderlijk adaptief, fysiek sterk en sociaal competent wezen. Deze verbeeldingen worden in het essay geconfronteerd met historische en klinische casussen van kinderen die opgroeiden in omstandigheden van extreme sociale isolatie. Uit deze vergelijking blijkt dat dergelijke gevallen in werkelijkheid gepaard gaan met ernstige en vaak blijvende beperkingen in taalverwerving, motorische ontwikkeling en sociaal-emotioneel functioneren. Aan de hand van de kritieke-periodehypothese en de hechtingstheorie wordt beargumenteerd dat vroege blootstelling aan menselijke interactie essentieel is voor de ontwikkeling van fundamentele cognitieve, linguïstische en relationele vermogens.

Trefwoorden: *Wolfskinderen, sociale isolatie, ontwikkelingspsychologie, mythologie, kritieke periode, taalverwerving, hechtingstheorie, Anna Maria Jennaert*

Archetype van het wolfskind

Doorheen historische, mythologische en culturele bronnen bestaan er verhalen over zogenaamde “wolfskinderen”: kinderen die zogenaamd buiten menselijke socialisatie zijn opgegroeid, vaak onder omstandigheden van extreme ontbering. Een van de vroegste vermeldingen dateert uit de zevende eeuw voor Christus en wordt toegeschreven aan de Griekse historicus en geograaf Herodotus. Hij beschrijft hoe de Egyptische farao Psammetichus I een experiment liet uitvoeren waarbij twee zuigelingen in volledige isolatie werden grootgebracht door een herder die geen woord tegen hen mocht spreken, in een poging de primordiële menselijke taal te achterhalen (Wal, 2000).

Daarnaast werd ook het oude Rome gesticht door twee wolfskinderen. De Griekse historicus Plutarchus beschrijft in zijn *Leven van Romulus* hoe de broers Romulus en Remus, volgens de Romeinse overlevering afstammelingen van de Trojaanse held Aeneas via de dynastieke lijn van Alba Longa, als zuigelingen aan de oever van de Tiber werden achtergelaten als gevolg van een dynastiek conflict en vervolgens werden gered en gezoogd door een wolvin (Plutarchus, 1914).

Het fenomeen is echter niet beperkt tot de oudheid. Ook in de moderne cultuur blijft het archetype van het wolfskind prominent aanwezig in zowel literatuur als film. De Tarzan-franchise vormt hiervan een hedendaags voorbeeld. Daarnaast is het motief wijdverbreid in kinderliteratuur, zoals in Rudyard Kiplings *The Jungle Book*, waarin het verhaal van Mowgli wordt verteld.

Een psychologisch meer genuanceerde en afwijkende voorstelling vinden we *in* William Goldings *Lord of the Flies* (1954), waarin een groep reeds gesocialiseerde Britse schooljongens op een onbewoond eiland vervalt in tribaal geweld. Dit voorbeeld verschilt echter wezenlijk van de eerder genoemde casussen, aangezien de betrokken kinderen reeds gesocialiseerd zijn, en als groep functioneren. Bovendien behouden ze toegang tot elementen

van menselijke technologie. Niettemin kan het fenomeen, in zekere mate, binnen een vergelijkbare conceptuele categorie worden geplaatst.

Definitie van het Wolfskind

Maar wat is nu precies een wolfskind? Volgens DBNL verwijst de term naar "een kind dat is opgegroeid zonder normaal menselijk contact" (Wal, 2000). Deze toestand gaat vaak gepaard met ernstige spraakstoornissen, fysieke beperkingen zoals moeite met rechtop lopen, en sociaal atypisch of onaangepast gedrag als gevolg van het ontbreken van normale socialisatie (Meulink-Korf, 2006).

Men kan daarom stellen dat de eerder genoemde mythologische voorstellingen empirisch onjuist zijn. De meeste figuren in deze verhalen worden immers afgebeeld als sterk sociale en empathische wezens, vaak met uitzonderlijke of zelfs bovenmenselijke fysieke kracht. Echte wolfskinderen daarentegen hebben dergelijke vaardigheden nooit ontwikkeld via interactie met andere mensen, wat resulteert in gedrag dat dierlijk aandoet.

Anna Maria Jennaert

Een concreet historisch voorbeeld van dit fenomeen is Anna Maria Jennaert. Jennaert werd geboren in Antwerpen op 18 oktober 1698 en werd op ongeveer anderhalfjarige leeftijd ontvoerd door een soldaat tijdens de Spaanse Successieoorlog. Vervolgens groeide ze op in een Nederlands bos, volgens de bron in de zorg van een "wilde vrouw", onder omstandigheden van extreme sociale isolatie. In 1717 werd Jennaert uiteindelijk gevangen genomen door jagers nabij Zwolle.

Op het moment van haar ontdekking vertoonde Jennaert kenmerken die typisch zijn voor ernstig verwaarloosde kinderen: een zeer beperkte taalvaardigheid met slechts onduidelijke klanken, een afwijkend fysiek voorkomen met onder meer een donkere, ruwe

huid en twee vergroeide tenen aan haar linkervoet, en grote moeilijkheden bij sociale re-integratie. Zo had ze tijd nodig om te wennen aan normaal voedsel en gaf ze de voorkeur aan sla en andere groene groenten (Wal, 2000).

Patronen en bredere implicaties

Verscheidene andere gedocumenteerde gevallen van wolfskinderen, zoals Wilde Peter van Hannover, Victor van Aveyron, Kaspar Hauser en Genie, tonen aan dat Anna Maria Jennaert geen op zichzelf staande anomalie was, maar deel uitmaakt van een breder en historisch terugkerend fenomeen. Deze casussen verschillen op belangrijke punten, waaronder hun historische context, de aard en duur van hun isolatie, de omstandigheden waarin zij werden aangetroffen, en de mate waarin hun latere ontwikkeling werd geobserveerd en gedocumenteerd. Tegelijkertijd vertonen zij een duidelijke onderliggende gelijkenis, in die zin dat zij allen wijzen op de diepgaande ontwikkelingsgevolgen van opgroeien zonder normaal en duurzaam menselijk contact in de vroege kindertijd (Wal, 2000).

Wolfskinderen ondervinden dan ook aanzienlijke moeilijkheden bij hun re-integratie in de samenleving en overlijden niet zelden vroegtijdig, met name wanneer de scheiding van menselijk contact zich op zeer jonge leeftijd heeft voorgedaan. Dit fenomeen beperkt zich echter niet uitsluitend tot kinderen. Er bestaan eveneens gevallen van volwassenen die zich langdurig uit de samenleving terugtrekken, zoals de Amerikaan Dick Proenneke, die op 51-jarige leeftijd gedurende een jaar in volledige afzondering leefde en eigenhandig een blokhut bouwde in de Alaskaanse wildernis, om vervolgens niet meer naar de bewoonde wereld terug te keren. Hoewel de ontwikkelingsimpact in dergelijke gevallen minder ingrijpend is, wijzen zij desalniettemin op significante effecten op cognitief functioneren, emotionele stabiliteit en sociale competentie (Keith, 2023).

Kritieke perioden en hechting

De ontwikkelingsdeficieten die zich bij wolfskinderen manifesteren, kunnen worden begrepen vanuit twee fundamentele ontwikkelingspsychologische mechanismen, die beide vooral werkzaam zijn in de vroegste fasen van de menselijke ontwikkeling.

In de eerste plaats betreft dit het concept van de kritieke periode. Dit verwijst naar het gegeven dat het zich ontwikkelen van bepaalde vaardigheden in de kindertijd gebonden is aan temporeel afgebakende fasen waarin het brein bijzonder gevoelig is voor specifieke omgevingsprikkels, zoals taal, motoriek en sociale interactie. In deze fasen is het zenuwstelsel als het ware optimaal afgestemd op het opnemen en structureren van externe input. Wanneer dergelijke input in deze periode echter ontbreekt, kan dit leiden tot blijvende beperkingen in de verdere ontwikkeling van die vaardigheden. Zo wordt in de ontwikkelingspsychologische literatuur gesteld dat een langdurig gemis aan taalaanbod in de vroege kindertijd ernstige en vaak irreversibele gevolgen kan hebben voor de latere taalvaardigheid. Vergelijkbare principes worden ook beschreven met betrekking tot motorische ontwikkeling en de verwerving van basale sociale gedragsregels (Cockx, 2024).

Daarnaast biedt de hechtingstheorie een aanvullend kader om de sociaal-emotionele gevolgen van vroege deprivatie te begrijpen. Deze theorie vertrekt vanuit de premisse dat de menselijke zuigeling beschikt over een aangeboren neiging tot het vormen van een duurzame affectieve band met een primaire verzorger (Bowlby, 1958).

Deze hechtingsrelatie vervult niet enkel een beschermende functie in termen van fysieke veiligheid, maar vormt tevens de basis voor de ontwikkeling van interne representaties van het zelf en van anderen, die richtinggevend zijn voor later sociaal functioneren. Onderzoek, onder meer op basis van primatenstudies, heeft aangetoond dat het ontbreken van zogenaamd contact comfort, de consistente aanwezigheid van een fysiek en

emotioneel beschikbare verzorger, kan leiden tot ernstige verstoringen in sociaal gedrag en emotionele regulatie (Harlow, 1958).

In gevallen van extreme sociale isolatie, zoals bij wolfskinderen, impliceert dit dat het ontbreken van een dergelijke hechtingsrelatie niet louter een tijdelijk ontwikkelingshiaat vormt, maar een diepgaande en vaak blijvende impact heeft op het vermogen tot affectieve binding en sociale interactie (Cockx, 2024).

Conclusie

Het fenomeen van wolfskinderen situeert zich op het snijvlak van mythologie, literatuur en empirische wetenschap. Waar culturele representaties neigen tot romantisering en symbolische overdrijving, wijst ontwikkelingspsychologisch onderzoek op een aanzienlijk beperktere en klinisch ernstigere realiteit. Indien zelfs volwassenen al aanzienlijke moeilijkheden ondervinden bij re-integratie na een relatief korte periode van isolatie, zijn de implicaties voor wolfskinderen, die nooit aan menselijke socialisatie zijn blootgesteld, des te ingrijpender. Zonder duurzame blootstelling aan taal, sociale normen en interpersoonlijke relaties blijft de ontwikkeling van fundamentele menselijke vermogens ernstig beperkt. Vroege omgevingsinvloeden zijn dan ook van doorslaggevend belang voor de ontwikkeling van cognitieve, linguïstische en sociaal-emotionele vermogens.

Bibliografie

Bowlby, J. (1958). The nature of the child's tie to his mother. The International Journal of Psycho-Analysis, 39, 350–373. Geraadpleegd op 6 juni 2024.

Cockx, L. (2023). Levenslooppsychologie. UCLL University of Applied Sciences / SHH-CVO. Geraadpleegd op 6 juni 2024.

Harlow, H. F. (1958). The nature of love. American Psychologist, 13(12), 673–685. Geraadpleegd op 6 juni 2024. via https://doi.org/10.1037/h0047884

Keith, S. (2023). One man's wilderness: An Alaskan odyssey (50th anniversary ed.). Geraadpleegd op 6 juni 2024, via https://turnerpublishing.com/products/one-mans-wilderness-50th-anniversary-edition-an-alaskan-odyssey

Meulink-Korf, D. J. (2006). Mensen onderweg naar hun naam. Geraadpleegd op 6 juni 2024, via https://wapenveldonline.nl/artikel/673/mensen-onderweg-naar-hun-naam/

Plutarchus. (1914). Lives, Volume I: Theseus and Romulus. Lycurgus and Numa. Solon and Publicola (B. Perrin, Trans.). Cambridge, MA: Harvard University Press. Geraadpleegd op 6 juni 2024, via https://www.loebclassics.com/view/LCL046/1914/volume.xml

Wal, M. J. (2000). Wolfskinderen: Wat in het wild opgegroeide kinderen ons vertellen over het menselijk taalvermogen. Onze Taal, 69. Geraadpleegd op 6 juni 2024, via https://www.dbnl.org/tekst/_taa014200001_01/_taa014200001_01_0165.php